

บทที่ 1

บทนำ

สภาพความเข้ามาและความสำคัญของภาษา

ความสำคัญของสัญลักษณ์

การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและมีปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกันทางสังคม (social interaction) ทำให้มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม (social animal) (พิทยา สายหู 2517 : 5-10) ในการกระทำระหว่างกันทางสังคมนั้น จะต้องมีการใช้สัญลักษณ์ (symbol) อย่างใดอย่างหนึ่ง สื่อความหมายระหว่างกัน (สัตยา สัญลักษณ์ 2529 : 165) เช่น ภาษา รูปภาพ กิริยาท่าทาง และอื่น ๆ ซึ่งมีความหมายสื่อกันได้โดยที่มนุษย์เป็นผู้ให้ความหมายแก่สัญลักษณ์นั้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังนั้น การกระทำระหว่างกันทางสังคมจึงเรียกว่าเป็นการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ (symbolic interaction) ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือเป็นการถ่ายทอดความคิดกันด้วย ลักษณะดังกล่าวจะปรากฏเฉพาะในมนุษย์เท่านั้น ส่วนสัตว์ทั่วไปในโลกจะมีการกระทำระหว่างกันทางพฤติกรรม (behavioral interaction) เท่านั้น ดังนั้นมนุษย์จึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าเป็นสัตว์สัญลักษณ์ (symbolizing animal) (Valency 1988 : 166-167) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความสลับซับซ้อนที่ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่ซับซ้อนเท่านั้น นั่นคือมนุษย์เองที่เป็นสัตว์โลกที่ใช้สัญลักษณ์ และเนื่องจากการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ต้องมีการสื่อความคิดกันเช่นนี้ จึงทำให้มีนักวิชาการหลายท่านใช้คำนี้กับคำว่า การสื่อสาร (communication) แทนที่อยู่เสมอ

สัญลักษณ์ (symbol) เข้ามามีบทบาทในสังคมมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในระยะแรกสัญลักษณ์จะปรากฏให้เห็นความสำคัญเฉพาะในทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และสุนทรียศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ดนตรี วรรณกรรม เป็นต้น ต่อมาเมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้น ความสำคัญของสัญลักษณ์ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ก็ยิ่งมากขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การศึกษา การเมือง และอื่น ๆ สัญลักษณ์นั้นเป็นเครื่องหมายหรือลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจปรากฏทั้งในรูปธรรมและนามธรรม จะถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้แทนหรือหมายถึงสิ่งอื่น ทั้งนี้เพื่อง่ายต่อการจดจำ (memory) และความเข้าใจ เป็นเสมือน

ตราแทนสิ่งที่ถูกกำหนดให้ใช้สัญลักษณ์ชี้แทน ความจริงแล้วสัญลักษณ์ก็เปรียบเสมือนตราหรือเครื่องหมายของสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง การใช้สัญลักษณ์ได้แพร่หลายกันทั่วไป ทั้งที่โดยรู้ตัวและโดยไม่รู้ตัว เช่นสัญลักษณ์ที่ใช้แบ่งมนุษย์เป็นพวก เหล่า เผ่าพันธุ์ ในยุคดั้งเดิม หรือเช่นการใช้ธงชาติเป็นสัญลักษณ์ของประเทศต่าง ๆ หรือการกำหนดสัญลักษณ์อื่น ๆ ในปัจจุบัน เช่น นกอินทรีเป็นสัญลักษณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ไบเบเบิลเป็นสัญลักษณ์ของประเทศแคนาดา เป็นต้น การใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวก็เพื่อสื่อบอกความหมายของความเป็นพวกเดียวกัน เพื่อสื่อให้คนในชาติสามารถแสดงตัว (identification) ให้เข้าใจกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งได้

สาเหตุแห่งการใช้สัญลักษณ์นั้นก็เพราะ "เป็นการง่ายที่จะพูดว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอะไร ยิ่งกว่าจะพูดว่าสิ่งนั้นคืออะไร" (ทวีป วรดิกล 2522 : 29) เช่น การที่เพลโตพูดถึงถึง Philosopher King (Plato 1967) ก็เพื่อให้เป็นตัวแทน หรือเป็นสัญลักษณ์ของระบบการปกครองที่ดีที่สุด ซึ่งทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะทฤษฎีของเพลโตเป็นสิ่งที่มิได้อยู่เพียงในด้านของการใช้ความคิดอ่านที่เป็นนามธรรม เป็นความพยายามในการอธิบายรูปแบบหรือความคิดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์แบบการวิภาษ วิธีการแบบอุปมาน และการตีความตามหลักตรรกวิทยาเท่านั้น (ทินันท์ ภาคะตะ 2525 : 48) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น สัญลักษณ์ทางความคิด

การใช้สัญลักษณ์ในทางการเมือง (political symbol) จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจจะมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจนหรือซ่อนเร้นอยู่ก็ได้ อาจเป็นการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ (Achen 1978 : 9) ผู้สังเกตการณ์ (observer) หรือผู้ดู (audience) ต้องอาศัยการตีความหรือแปลความหมาย (interpretation) การกระหายของความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้นในแต่ละสังคมการเมือง จึงจะทำให้เกิดความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั้นได้

ดังนั้น สัญลักษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จึงอาจใช้แทนได้ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น บุคคล การกระทำ ความคิด เป็นต้น คำว่าสัญลักษณ์เป็นคำกลาง ๆ ใช้สำหรับเรียกเครื่องหมาย หรือตัวหมาย (signifiant) ที่ชี้แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (สุภัฏญา ภาษุตระกูล 2525 : 30) การนำเอาสัญลักษณ์ไปใช้ในสาขาวิชาใดก็จะมีชื่อเฉพาะสำหรับเรียกในสาขาวิชานั้น เช่น ในสาขาวิชารัฐศาสตร์เรียกว่า สัญลักษณ์ทางการเมือง (political symbol) เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการมีสัญลักษณ์ ก็เพื่อใช้เป็นตัวแทน (representation) ของสิ่งต่าง ๆ เช่น ประเทศชาติ บุคคล ความคิด และกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านจิตใจ หัสนคติ ความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ สัญลักษณ์ที่ดีนั้นจะต้องมีที่มาอย่างมีเหตุผล มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่จะแทนหรือตัวหมายถึง (signifie) ได้อย่างชัดเจน สัญลักษณ์ที่ดีจะมีส่วนโน้มน้าว (persuasion) และปลุกเร้า (evoke) อารมณ์ และจิตใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือกลุ่มเป้าหมาย (target group) หรือผู้ดู (audience) ให้รู้สึกถึงความสำคัญและความน่าเชื่อถือของสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นตัวแทน

การใช้สัญลักษณ์นั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะเกี่ยวข้องกับจิตใจ อารมณ์ และความเชื่อของคน ดังนั้นในการใช้สัญลักษณ์จะต้องมีศิลปะและความคิดที่แยบยลต่อการแทนความหมายของสิ่งที่ต้องการให้อยู่ในสัญลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ เช่น ใช้ในทางการเมือง เป็นต้น

ดังนั้นผู้นำที่ฉลาดและมีศิลปะในการปกครองย่อมมีวิธีการที่จะนำเอาสิ่งที่เป็นพื้นฐานของสังคมมาประยุกต์ใช้ โดยกำหนดเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความคิด ความเชื่อ ถ่ายทอดอารมณ์ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านสัญลักษณ์ไปยังผู้อยู่ใต้การปกครอง เพื่อสร้างและรักษาความชอบธรรมในการปกครองให้คงอยู่ได้

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสัญลักษณ์นั้นหมายถึงสิ่งซึ่งมีความหมายถึงสิ่งใดก็ได้ สัญลักษณ์จะเป็นตัวแทน (representation) ของสิ่งที่ต้องการแทน หรือตัวหมายถึง (signifiant) ของสิ่งที่ต้องการหมายถึง (signifies) โดยทั่วไปแล้วสัญลักษณ์จะให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของมนุษย์ ในลักษณะของอารมณ์ หัสนคติ ความคิด และความเชื่อ ดังนั้น สัญลักษณ์จึงทำหน้าที่เสมือนเป็นสิ่งที่สร้างความเชื่อ และได้รับสมญาว่าเป็นโลกของคติความเชื่อ (myth)* (Valency 1988 : 166-167) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเมือง ซึ่งมักจะมีเรื่องสำคัญ ๆ หลายเรื่องที่มีที่มาไม่ชัดเจน เช่น เรื่องเกี่ยวกับ รัฐ กษัตริย์ ว่า

*คำว่า "myth" หรือ "คติความเชื่อ" มีผู้เรียกต่าง ๆ กัน เช่น มายาคติ นิยายปร่าปราย หรือตำนานปร่าปราย เป็นต้น ในการวิจัยเรื่องนี้ จะเรียกว่า "คติความเชื่อ" เพื่อชี้ให้เห็นว่า "myth" เป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง ซึ่งมีระดับความเข้มข้นมากกว่าความเชื่อในความหมายทั่วไป หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็น "ความเชื่อฝังหัว".

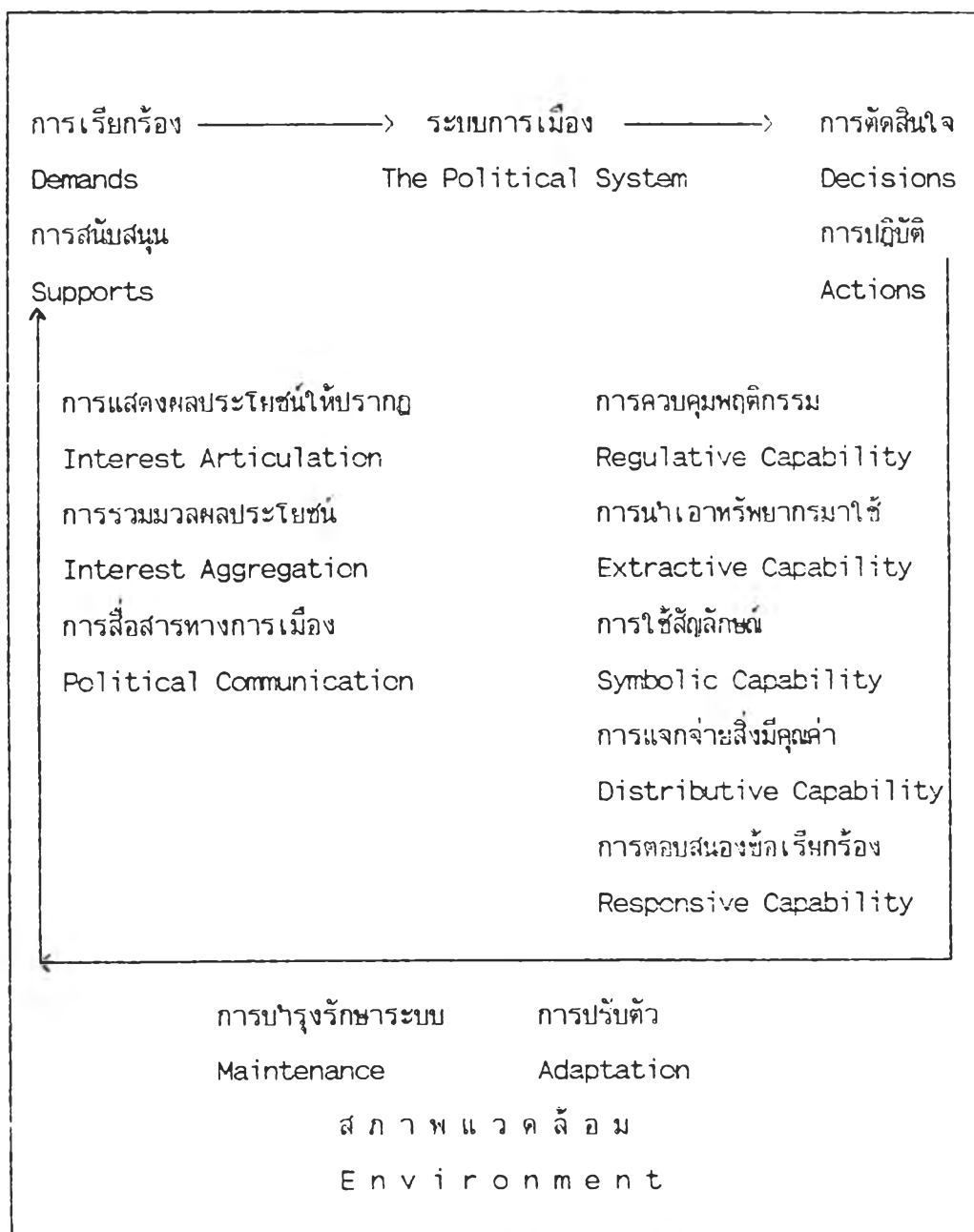
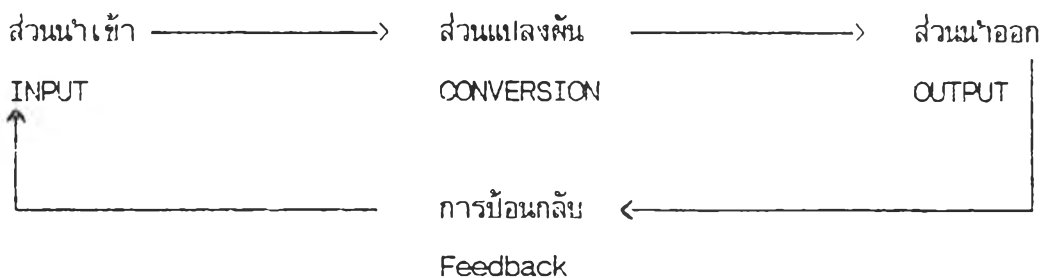
คืออะไร มีจุดกำเนิดอย่างไร มีหน้าที่อะไร และควรจะเป็นอย่างไร เรื่องดังกล่าวนี้ แม้จะมีความไม่แน่นอนชัดเจน มีลักษณะเคลือบคลุมกำกวม แต่ก็เห็นสิ่งที่มีพลังอย่างสูงในการชักจูงอารมณ์คนให้คล้อยตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ (myth) ซึ่งจะทำให้คนเรายึดถือ เชื่อถืออย่างมั่นคง และมีการถ่ายทอดกันไปยังผู้คนกลุ่มต่าง ๆ สิ่งทอดกันไปเป็นรุ่น ๆ หนึ่งเพื่อให้บุคคลในสังคมเกิดความเชื่อถือและรักษาเรื่องราวเหล่านี้ไว้ร่วมกัน ในลักษณะเช่นนี้ จึงมีมุมมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของคติความเชื่อที่สืบทอดมา (mythical) ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่สภาวะของอารมณ์ (emotional) และสภาวะของความหลงใหลที่ครอบงำมนุษย์อยู่ (obsessional) เมื่อพิจารณาการเมืองในมิติของสัญลักษณ์ มนุษย์ก็จะเป็นผู้สร้างสัญลักษณ์ทางการเมืองขึ้นมาเพื่อสนับสนุนความต้องการของตน (Edelman 1977 : 1-2) ดังนั้น การจะศึกษาการเมืองในลักษณะของสัญลักษณ์ก็อาจทำได้โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของคนกับสัญลักษณ์และผลที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์นั้น

กล่าวโดยสรุป สัญลักษณ์จะเป็นตัวแทนและให้ความหมายแก่สิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ หัสนคติ และการรับรู้ของบุคคล โดยที่บุคคลมีความเห็นพ้องต้องกัน และมีความเห็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้สภาพแวดล้อมหรือบริบท (context) ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้นการนำเอาสัญลักษณ์มาใช้ในทางการเมือง จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยถ่วงและรักษาระบบการเมืองให้คงอยู่และดำเนินต่อไปได้ สัญลักษณ์จะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมในการปกครองให้กับผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และมีการขึ้นสู่อำนาจของผู้นำใหม่ ดังจะได้ศึกษาวิจัยในรายละเอียดต่อไปในกรณีศึกษาสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ความสำคัญในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองของผู้นำ

จากการกำหนดปัญหาในการวิจัยดังกล่าว ในเบื้องต้นจำเป็นต้องกำหนดจุดเริ่มต้นของปัญหาในการวิจัย โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เน้นที่ตัวผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้ใช้สัญลักษณ์

ความสำคัญพื้นฐานของการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองอาจแสดงให้เห็นได้โดยง่าย โดยใช้กรอบความคิดทางทฤษฎีระบบการเมืองของอีสตัน (Easton 1965) และ อัลมอนด์ (Almond 1966) ดังรายละเอียดในรูปที่ 1.1

รูปที่ 1.1 ระบบการเมืองและหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ (Chilcote 1981 : 167)

จากรูปที่ 1.1 ผลิทธิพลของระบบการเมืองได้แก่การตัดสินใจและการปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งพิจารณาได้จากสมรรถนะ 5 ประการ คือ

1. สมรรถนะในการนำเอาทรัพยากรในสังคมมาใช้ (extractive capability)
2. สมรรถนะในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม (regulative capability)
3. สมรรถนะในการแจกจ่ายสินค้า บริการ และคุณค่าในสังคม (distributive capability)
4. สมรรถนะในการใช้สัญลักษณ์ (symbolic capability)
5. สมรรถนะในการตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคม (responsive capability)

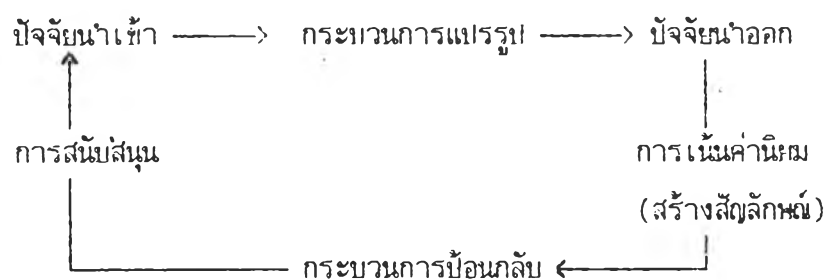
สมรรถนะทั้ง 5 ประการนี้เป็นหน้าที่สำคัญในส่วนนำออก (output) ของระบบการเมืองทุกระบบ โดยที่สมรรถนะในการใช้สัญลักษณ์เป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งในทุกระบบการเมือง

หน้าที่ในการใช้สัญลักษณ์ เห็นการตอบสนองในเชิงสัญลักษณ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างความภูมิใจในระบบการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งมีผลต่อการก่อเหตุชนเผ่าชนที่มีต่อระบบ (พหุทธิศาสตร์ ชุมพล 2531 : 53) หรืออาจเป็นการเน้นค่านิยมที่ยอมรับกันอยู่ในระบบนั้น ๆ (สุจิต บุญบงการ 2521 : 15) ความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองนี้มีส่วนสำคัญในการธำรงรักษาระบบการเมือง สัญลักษณ์ทางการเมืองเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนความชอบธรรมของผู้ปกครองและตัวระบบการเมือง สัญลักษณ์ที่สามารถมองเห็นได้ ได้แก่ ธงชาติ อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ และพิธีการต่าง ๆ เช่น วันสำคัญของชาติ เป็นต้น ในสังคมที่ไม่มีความแตกต่างทางด้านศาสนามากนัก เช่น คนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาเดียวกัน ศาสนาก็จะเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง สำหรับประเทศที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันกษัตริย์เป็นจุดรวมแห่งความจงรักภักดีของคนในสังคม และเห็นสถาบันที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการเมือง จัดได้ว่าสถาบันกษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างหนึ่งเช่นกัน

ในบางประเทศ ซึ่งเคยเป็นอาณานิคมมาก่อน และต่อมาได้มีการเรียกร้องเอกราชสำเร็จ ผู้นำทางการเมืองอาจใช้สัญลักษณ์บางอย่างที่เชื่อมโยงกับการเรียกร้องเอกราชนั้น

เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองก็ได้ เช่น ประธานาธิบดีชูการ์โน แห่งอินโดนีเซีย ได้กล่าวถึง เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1945 บ่อยครั้งในการแสดงสุนทรพจน์ เพราะรัฐธรรมนูญ ฉบับนั้น หมายถึงการได้รับเอกราช ทำให้อินโดนีเซียมีการปกครองตนเอง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2520 : 261)

ส่วนการนำเอาตัวแบบของอีสตันมาอธิบายถึงความสำคัญของสัญลักษณ์ทางการเมือง สัญลักษณ์จะเป็นปัจจัยนำเข้าของการสนับสนุน กล่าวคือ การสนับสนุน (support) ที่เป็น ปัจจัยนำเข้า (input) นั้น จะรวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่การแสดงออก ภายนอกด้วย แต่เป็นเรื่อง ของจิตใจ อันได้แก่ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติ ซึ่งบุคคลนั้นมีอยู่ อันจะทำให้เขาพร้อมที่จะสนับสนุนช่วยเหลือการกระทำของอีกบุคคลหนึ่ง (สุจิต บุญนงการ 2521 : 9) ซึ่งได้ แก่ การสนับสนุนผู้ปกครองนั่นเอง ดังนั้น ผู้ปกครองหรือผู้นำจึงจำเป็นต้องมีการเน้นค่านิยม และความเชื่อ ของประชาชน โดยผ่านการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งจะเป็นพลังสนับสนุนที่สำคัญที่จะ รักษาเสถียรภาพของระบอบการเมืองและตัวผู้ปกครองด้วย การสนับสนุนดังกล่าวจะผ่าน กระบวนการแปลงกัน (conversion process) ออกมาเป็นปัจจัยนำออก (output) กันได้แก่ กฎหมาย และนโยบายต่าง ๆ รวมทั้งการเน้นค่านิยม และการใช้สัญลักษณ์ด้วย โดยจะผ่านกระบวนการป้อนกลับและเป็น ปัจจัยนำเข้าของการสนับสนุนต่อไป ดังรูปที่ 1.2

รูปที่ 1.2 กระบวนการสร้างสัญลักษณ์ของระบบการเมือง

กล่าวโดยสรุป! สัญลักษณ์ในระบบการเมืองมีความสำคัญในการธำรงรักษาระบบ ให้มีความอยู่รอดและมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายถึงก ระมมีความซบถธรรมในการปกครองของผู้นำ ด้วย เพราะสัญลักษณ์จะเป็นสื่อในการสร้างความเชื่อของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจปกครองต่อระบบการเมือง

การปกครองและตัวผู้นำ ทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองมีทัศนคติในทางที่สนับสนุนต่อระบบการเมือง และการปกครองของผู้นำ

สำหรับการทำความเข้าใจความสำคัญของผู้นำในการใช้สัญลักษณ์นั้น อาจนำเอา ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง (political communication) ของ ลาสเวลล์ (Lasswell 1966 : 178) ซึ่ง ฟาเกน (Fagen 1966 : 4) มีความเห็นว่าเป็น พาราไดม์ (paradigm) ที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองได้ดี เพราะ กรอบความคิดดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจสภาพการรับรู้ของบุคคล ในความสัมพันธ์ของอำนาจ หรืออิทธิพลในกรณีต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ตัวแบบกรอบความคิดของ ลาสเวลล์ ในการทำความเข้าใจการสื่อสารทางการเมือง มีรายละเอียดดังนี้

"ใคร กล่าวอะไร ในช่องทางใด ถึงใคร และเกิดผลอะไรขึ้น" หรือ

"Who says What, in which channels, to Whom
with What effects?"

ในทัศนะของโรเจอร์และสเวนนิ่ง (Rogers and Svenning 1969 : 32) กระบวนการสื่อสารดังกล่าวรวมเอาการป้อนกลับ (feedback) ที่มีต่อระบบการเมืองเข้าไว้ด้วย ในลักษณะดังกล่าวนั้น การอธิบายถึงการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง อาจนำเอาตัวแบบของลาสเวลล์ มาประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

ใคร หมายถึง ผู้ส่งสาร ซึ่งหมายถึง ผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครอง ที่จะพูด เขียน หรือแสดงกิริยาท่าทาง ฯลฯ ให้ประชาชนทราบ

กล่าวอะไร หมายถึง สาร ซึ่งได้แก่ ข้อความ คำพูด รูปภาพ กิริยาท่าทาง การกระทำ รวมทั้งสัญลักษณ์ต่าง ๆ (symbol or sign) ที่ผู้ปกครองต้องการสื่อให้ประชาชนได้รับรู้

ในช่องทางใด หมายถึง สื่อ (media) ในการนำสารจากผู้ปกครองไปยังประชาชน ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าสัญลักษณ์ก็เป็นสื่อที่ใช้แทนสาร อันได้แก่ ความคิด อารมณ์ความเชื่อที่ผู้ปกครองต้องการถ่ายทอดไปยังประชาชน

ดังนั้นในกรณีนี้ อาจพิจารณาได้ว่าสัญลักษณ์ในตัวของมันเองเป็นได้ทั้งสารและสื่อ สื่อหรือช่องทางในการสื่อสารนี้ ฟาเกน (Fagen 1966 : 36) ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ องค์กร กลุ่ม สื่อมวลชน และช่องทางอื่น ๆ ซึ่งเป็นการเปิดกว้างให้มีการศึกษาในทางการเมืองกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงพิจารณาว่าสัญลักษณ์เป็นสื่อชนิดหนึ่ง ซึ่งจะมีลักษณะของสื่อที่เกี่ยวข้องกับประสาธสัมพันธ์ทั้ง 5 อันได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้สัมผัส การได้สัมผัส และการดมกลิ่น (Berlo 1960 : 63-70)

ถึงใคร หมายถึง ผู้รับสาร ซึ่งคือประชาชน หรือผู้อยู่ใต้ปกครองนั่นเอง การที่ผู้รับสารจะรับสารได้ดีแค่ไหนย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวของผู้รับสาร อันได้แก่ทักษะในการสื่อสาร ทักษะสติ ความรู้และระดับของสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร (เสถียร เข้มประทีป 2528 : 70)

เกิดผลอะไร หมายถึง ผลลัพธ์ ฟาเกน (Fagen 1966 : 70) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในการสื่อสารทางการเมืองนั้น ผลผลิตสุดท้ายของกระบวนการสื่อสารก็คือ ภาพพจน์ทางการเมือง (political image) ที่บุคคลได้รับรู้ ซึ่งเกี่ยวพันภาพที่เกิดขึ้นในใจของผู้รับสาร อันหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความรู้ ความคิด ความเชื่อทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารต่อระบบการเมืองและผู้ปกครองนั่นเอง

ส่วนกระบวนการป้อนกลับ จะชี้ให้เห็นถึงปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง เพื่อดูว่ามีการตอบสนองต่อการถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกคิดความเชื่อ โดยผ่านสัญลักษณ์ได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ และผู้รับสารมีปฏิกริยาอย่างไร

นอกจากนั้น แมคควอล และวินดาห์ล (Mcquail and Windahl 2528 : 23) ยังได้เสนอว่า ควรจะเพิ่มสภาพแวดล้อมในขณะนั้นด้วย เช่น สภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมอาจพิจารณาได้ว่าเป็นระบบการเมืองแบบปิดหรือเปิด ตลอดจนพิจารณาถึงค่านิยมหรือระบบความเชื่อหลัก (value system) ของประชาชนในขณะนั้น เพราะจะ

สะท้อนให้เห็นลักษณะของการสื่อสารที่ต่างกัน ดังนั้น ถ้าเป็นการใช้สัญลักษณ์ก็ต้องมีความสอดคล้องกับสถานการณ์และค่านิยมของคนในขณะนั้นด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ทางการเมือง มีความสำคัญต่อการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่ใช้สัญลักษณ์ ซึ่ง กนก วงษ์ตระหง่าน (2528 : 331-335) ได้แบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็นสองลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมที่เป็นสถานการณ์ทั่วไปและสภาพแวดล้อมที่เป็นสถานการณ์เฉพาะกรณี

สถานการณ์ทั่วไป เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามกระแสของสังคมเป็นหลัก ภาษาที่กระบวนมารทางสังคมโดยทั่วไปจะมีปัจจัยต่าง ๆ ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ระบบความคิดและคุณค่าของคนในสังคมนั้น เหนืออื่นใด ดังนั้น สถานการณ์ทั่วไปจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากระบบความคิดและคุณค่าของคนในสังคมนั้น ที่ทำให้เกิดสถานการณ์เช่นนั้น

สถานการณ์เฉพาะ เกิดขึ้นได้ทั้งจากการสร้างขึ้นเองของผู้กระทำทางการเมืองและจากผลที่ตามมาของสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งจะมีลักษณะชั่วคราว คือ เปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้เข้าใจการเมืองได้ยากลำบาก เพราะไม่สามารถจะเข้าใจความหมายของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้สถานการณ์เฉพาะนั้นได้ครบถ้วน ภาษาที่ขัดจำกัดของเวลา ดังเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การจัดการทางกวางเมืองของไทยมีลักษณะเป็นการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในแต่ละวันอยู่มาก การจัดการกับสถานการณ์ในแง่หนึ่งก็คือ การสร้างสถานการณ์ใหม่ในตัวของมันเองด้วย ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การเมืองไทยเป็นเรื่องของชนชั้นนำแพททั้งสิ้น เป็นเรื่องของการต่อสู้ของชนชั้นนำทั้งหลาย ซึ่งต่างช่วงชิง และจัดการกับสถานการณ์ในอันที่จะผลักดันให้สถานการณ์นั้นเป็นไปตามที่ตนต้องการ (กนก วงษ์ตระหง่าน 2528 : 328) ดังนั้น ในเรื่องสถานการณ์จึงได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตัวผู้นำหรือผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้กระทำหลัก (actor) ในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศึกษาในมิติของสัญลักษณ์

ปัญหาการวิจัย

จากแนวทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สัญลักษณ์ทางการเมืองจะมีผล-หมายเมื่อมีการกระทำร่วมกันหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (interaction) ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังที่มีข้อตกลงเบื้องต้นทางศาสตร์ว่า "สิ่งต่าง ๆ จะปราศจากซึ่งความ-

หมาย ถ้าสิ่งนั้นอยู่โดยลำพังตัวของมันเองโดด ๆ" (Lastrucci 1963 : 37-47) ซึ่งหมายถึงว่า การที่สิ่งต่าง ๆ มีความหมายขึ้นมานั้นก็เพราะสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์ในทางหนึ่งทางใดกับสิ่งอื่น ๆ นั่นเอง นั่นคือ สัญลักษณ์จะมีความสำคัญในการให้ความหมายแก่สิ่งอื่น ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุกวันนี้สัญลักษณ์ได้มีบทบาทสำคัญในชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศาสนา สังคม หรือการเมือง ซึ่งต่างก็มีการขยายตัวของการใช้สัญลักษณ์อย่างกว้างขวาง กล่าวได้ว่า ทุกวันนี้คนเราได้ตกอยู่ภายใต้โลกของสัญลักษณ์ ในทางการเมืองอาจถือได้ว่าการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองการใช้สัญลักษณ์อาจจะเป็นวิธีที่ได้ผลที่สุดที่จะมีอิทธิพลเหนือคน (Achen 1978 : 8) ดังนั้น ในการหาความสัมพันธ์จากประชาชน ผู้ปกครองอาจทำได้โดยเน้นการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ และผู้ปกครองที่สามารถควบคุมการใช้สัญลักษณ์ได้ ก็สามารถที่จะควบคุมทิศทางการเมืองและพฤติกรรมของผู้ที่ปกครองให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ ในลักษณะที่เป็นการชักชวนหรือจูงใจ (persuasion) ให้คนกระทำโดยสมัครใจ (voluntary) บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของสัญลักษณ์ดังกล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ดังนี้

1. สัญลักษณ์จะเป็นสื่อหรือเป็นเครื่องมือ (device) ที่ให้ความหมายแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Achen 1978 : 9-11) โดยการเข้าใจความหมายร่วมกัน
2. สัญลักษณ์จะเป็นสื่อในการถ่ายทอด ความคิด ความเชื่อ หัสนคติ ประสพการณ์ โดยผ่านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือบุคคลที่ต้องการ
3. สัญลักษณ์จะปลุกเร้า (evoke) และโน้มน้าว (persuasion) อารมณ์ (emotion) ความรู้สึก และความประทับใจ (impression) ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Edelman 1977 : 6) ซึ่งจะเป็นการสร้างรูปแบบของแนวคิดทางการเมือง ความรู้สึกทางการเมืองและภาพพจน์ของผู้นำ ตลอดจนทำให้ประชาชนมีการกระทำทางการเมืองตามที่ใช้สัญลักษณ์ต้องการได้

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับสัญลักษณ์จะช่วยทำให้เข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อีกมิติหนึ่ง แม้ว่าจะเกี่ยวข้องกับศคคความเชื่อ แต่ก็เห็นสิ่งที่มีเค้ามูลของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง มีลักษณะของทฤษฎีความรู้ (epistemology-theory of knowing) และทฤษฎีของสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ (ontology-theory of being) จึงทำให้สัญลักษณ์เป็นตัวแทน (representation) ของความเป็นจริง (reality) และความจริง (truth) (The New Encyclopedia Britanica Vol.17 1975 : 900-909)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสัญลักษณ์เป็นเรื่องของศติความเชื่อ ดังนั้นสัญลักษณ์จึงมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สัญลักษณ์เก่าอาจหมดความสำคัญลงไป เมื่อมีสัญลักษณ์ใหม่เกิดขึ้น (The New Encyclopedia Britanica, Vol. 17 1975 : 904) ซึ่งจะเป็นไปตามความเชื่อที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง เพราะสัญลักษณ์นั้นจริง ๆ แล้วไม่ได้มีความหมายอยู่ในตัวของมันเอง แต่ความหมายจะปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ของคนในสังคมนั่นเอง (Edelman 1977 : 11) ดังเช่นในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยใน พ.ศ.2475 นั้น ได้มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงศติความเชื่อเดิม ภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกษัตริย์ที่เชื่อในเรื่องพุทธการมี เป็นสมมติเทพ มีความชอบธรรมที่จะปกครองเพราะได้สิ่งสมบารมีมาแต่เดิม และสมควรที่จะมีอำนาจเด็ดขาดในองค์กรเดียว ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงและสันติภาพ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2519 : 1-6) มาเป็นความเชื่อในระบอบการปกครองใหม่ที่เรียกว่าระบอบรัฐธรรมนูญ ในลักษณะดังกล่าว จุดสนใจของการศึกษาคั้งนี้จึงอยู่ที่ว่า ผู้นำของระบอบใหม่คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม วัตถุประสงค์ของสัญลักษณ์เดิม และรักษาอำนาจและความชอบธรรมในการปกครองภายใต้สัญลักษณ์ใหม่ ๆ ใดอย่างไร โดยให้วิธีการอย่างไร ในการนำเอากรอบความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์มาใช้ในการศึกษาวิจัยมีความเชื่อว่าเป็นยุคนี้ได้มีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด แต่ในการศึกษาปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงหรือวิเคราะห์ ตัวผู้นำ จอมพล ป. ว่าดี เลว อย่างไร แต่จะพิจารณาถึงการใช้สัญลักษณ์ในแง่ที่เป็นกระบวนการทางการเมืองและการปกครองเท่านั้น กล่าวโดยสรุป ปัญหาในการวิจัยเรื่องนี้มี 2 ประเด็น คือ (1) ความสำคัญของสัญลักษณ์ และ (2) ความสำคัญของผู้ปกครองในการใช้สัญลักษณ์ โดยมีรายละเอียดแยกย่อยดังต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์มีลักษณะและมีองค์ประกอบอย่างไร โดยจะชี้ให้เห็นว่า สัญลักษณ์คืออะไร มีองค์ประกอบอย่างไร ลักษณะที่สำคัญคือการปลุกเร้าอารมณ์และโน้มน้าวจิตใจ (persuasion) ของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบต่าง ๆ ของสัญลักษณ์ มีความแตกต่างกันอย่างไร เช่น สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถมองเห็น ได้ยินและสัมผัสได้ หรือสัญลักษณ์ที่เป็นนามธรรม อาจเรียกได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ทางความคิด เช่น สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ นอกจากนี้การวิจัยเรื่องนี้จะเปรียบเทียบด้วยว่าสัญลักษณ์ในรูปแบบใดได้รับผลสำเร็จมากที่สุด และมีการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบใดมากที่สุด
3. ผู้นำมีวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างไร จึงสามารถรักษาสถานภาพความเป็นผู้ทรงอิทธิพลของตนไว้ (Lasswell 1958 : 31, 60)

4. การสร้างสัญลักษณ์แต่ละอย่างทำขึ้นเพื่ออะไรหรือมีวัตถุประสงค์เช่นไร ในการใช้สัญลักษณ์นั้น วัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้ และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานการณ์ทางการเมืองและสภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้นด้วย เช่น ระบบค่านิยมภายในสังคม (สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม ซึ่งได้แก่ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และปทัสถานทางสังคม เป็นต้น) ดังเช่น หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จำเป็นต้องเน้นสัญลักษณ์ใหม่ เช่น การไว้ตัดผมสั้นเรื่องรัฐธรรมนูญเพื่อทำลายล้างสัญลักษณ์เดิมคือกษัตริย์ โดยการลบหลู่ต่างๆ ของกษัตริย์อย่างมากมาย หรือเน้นการเชื่อฟังผู้นำ เป็นต้น อนึ่ง ในการใช้สัญลักษณ์นั้น อาจต้องพิจารณาถึง เป้าหมายหลัก และเป้าหมายรอง หรือเป้าหมายแอบแฝง เช่น โดยทั่วไปมองการเน้นสัญลักษณ์ "ลัทธิเชื่อผู้นำ" เป็นเป้าหมายหลักในการสร้างชาติ แต่ในขณะเดียวกัน อาจพิจารณาได้ว่า เป้าหมายรองคือ การสร้างความชอบธรรมในการปกครองหรือมีเป้าหมายแอบแฝงคือ การสร้างความสำคัญให้กับตัวเอง เพื่อลบหลู่ของสัญลักษณ์เก่า คือ กษัตริย์ นั่นคือมีการเบี่ยงเบนเป้าหมายให้เป็นอย่างอื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะได้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไปว่ามีเหตุผลอันเป็นที่เชื่อถือและสนับสนุนได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้สัญลักษณ์ที่ใช้นั้นอาจพิจารณาได้ด้วยว่าเป็นสัญลักษณ์ส่วนตัวหรือสัญลักษณ์ที่เห็นทางการ เช่น การใช้สัญลักษณ์เรื่องบุคลิกภาพมี (charisma) ของผู้นำอาจถือได้ว่าเป็นการใช้สัญลักษณ์ส่วนตัว ส่วนการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญบางอย่าง เช่น การสวมกระโปรง สวมหมวก กันเหงื่อสัญลักษณ์แห่งความเจริญของอารยประเทศ ก็อาจถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ทางการ ซึ่งจะมีวัตถุประสงค์ในการใช้ต่างกัน สัญลักษณ์ส่วนตัวจะใช้เพื่อเน้นอำนาจของผู้นำปกครอง ส่วนสัญลักษณ์ทางการอาจจะใช้เพื่อการสร้างชาติ เป็นต้น

5. ศึกษาดูกระบวนการย้อนกลับ (feedback) หรือการตอบสนอง (response) จากการใช้สัญลักษณ์นั้นว่าวัตถุประสงค์ในการใช้สัญลักษณ์ของจอมพล ป. ได้บรรลุผลสำเร็จหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการประเมินว่า ผู้นำได้สิ่งที่เขาคงจะได้หรือไม่ ดัชนีที่เป็นตัววัดอาจดูได้จาก การยินยอมหรือความนิ่งเฉย (quiescence) ของประชาชน หมายถึง การยอมปฏิบัติตามโดยมีความเชื่อในความถูกต้องของนโยบายรัฐบาล หรือคู่มือปฏิบัติการต่อต้าน เช่น ปฏิบัติการต่อต้านห้ามกินหมากเป็นตัววัดความสำเร็จของการใช้สัญลักษณ์ได้ทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

จากกรอบความคิดและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น การศึกษาเรื่องนี้จึงกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อนำเอาแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์มาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงการเมือง (political analysis) อันจะสะท้อนให้เห็นคุณค่าและการกระทำต่าง ๆ ในทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการรักษาอำนาจ การสร้างความชอบธรรม และและความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)
2. เพื่อจะได้อรรถกถาองค์ประกอบและรูปแบบของสัญลักษณ์ทางการเมืองในรายละเอียด โดยเฉพาะรูปแบบและสัญลักษณ์ทางการเมืองไทย
3. เพื่อจะได้อรรถกถาวัตถุประสงค์ในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองแต่ละรูปแบบ
4. เพื่อจะได้อรรถกถาผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครองมีวิธีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างไร
5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเห็นว่า ได้มีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มากน้อยต่างกันอย่างไร และรูปแบบใดได้รับความนิยมสำเร็จมากที่สุด
6. เพื่อจะได้อรรถกถาความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏในการเมืองนั้น อาจจะไม่มีความเด่นชัดหรือมีการให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ที่ปรากฏอย่างเพียงพอ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญว่า ควรจะมีการศึกษาในเรื่องนี้ให้มีความชัดเจนขึ้น เพราะสัญลักษณ์ทางการเมืองนั้นก็ได้มีการใช้กันอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับการใช้สัญลักษณ์ในทางสังคมศาสตร์หรือศาสตร์สาขาอื่น แต่อาจเป็นไปโดยไม่รู้ตัว การศึกษาสัญลักษณ์ในการเมือง ต้องอาศัยการสังเกต และการตีความให้เกิดความรู้ (hermeneutics) เพราะสัญลักษณ์จะมีความหมายได้ต้องตีความหลายแง่หลายมุม สัญลักษณ์ที่ปรากฏมักมีความหมายไม่เด่นชัด แต่จะเจือมนัย ๆ สัญลักษณ์บางอย่าง เช่น สัญลักษณ์เชิงรูปลักษณ์ (pictorial) ได้แก่ ภาพธงชาติ จะเป็นการตีความหมายตรงไปตรงมา (denotation) สามารถเข้าใจได้ทันทีว่าหมายถึงอะไร สัญลักษณ์บางอย่างอาจต้องมีการตีความหมายทางอ้อม (connotation) เนื่องจากจิตภาพแห่งความหมาย (image) ของคนมีหลายอย่าง แต่ตรงกับความคิดที่อ้างถึงเพียงอย่างเดียว เดียว เช่น สัญลักษณ์ที่เห็นการใช้ภาษาที่เป็นสำนวนเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย และการแสดงกิริยาท่าทาง (gestural) เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิจัยสัญลักษณ์ทางการเมืองในการเมืองไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สัญลักษณ์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2487 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) เพราะเห็นว่าเป็นช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีการใช้สิ่งที่เรียกว่า "สัญลักษณ์" เพื่อวัตถุประสงค์ในทางการเมืองอย่างค่อนข้างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงแรกคือระหว่างธันวาคม พ.ศ. 2481-กรกฎาคม พ.ศ. 2487 เพราะในช่วงแรกนั้นจะเห็นได้ชัดว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอำนาจอย่างเต็มที่ และได้มีการระดม การใช้สัญลักษณ์อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง โดยสอดแทรกเข้าไปในชีวิตประจำวันของประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาการใช้สัญลักษณ์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) จึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่จะชี้ให้เห็นถึงกระบวนการในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง และเห็นการวิเคราะห์ทางการเมืองในมิติของสัญลักษณ์ด้วย

สมมติฐานในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดและสภาพการณ์แห่งปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงนำมาตั้งเป็นสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองนั้น ได้มีการกำหนดรูปแบบของสัญลักษณ์ตามวัตถุประสงค์การใช้ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายในการสร้างความเชื่อเกี่ยวกับคุณค่าหลักในทางการเมือง โดยมีทิศทางตามที่ผู้ปกครองต้องการ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีความชอบธรรมในการปกครอง
2. สถานการณ์ทางการเมือง และบริบท (context) ของสังคมจะมีส่วนช่วยกำหนดความเหมาะสมและความสอดคล้องในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ
3. ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (target group, target audience) จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสัญลักษณ์ทางการเมืองให้ต่างกันด้วย เพราะในกลุ่มประชาชนที่ต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์ (experience) การรับรู้ (perception) และภูมิปัญญา (intelligence) เกี่ยวกับการเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ได้ต่างกัน

อภิปรายสมมติฐาน

ในสมมติฐานที่ 1 โดยความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล(casual relationship) รูปแบบของสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ผู้นำใช้เป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) ซึ่งเป็นเหตุทำให้เกิดผลคือ ความเชื่อเกี่ยวกับคุณค่าทางการเมือง ซึ่งเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ในการวิจัยเรื่องนี้ ความหมายของตัวแปรแต่ละตัวจะกล่าวถึงในตอนถัดไป

กรณีสมมติฐานที่ 2 สถานการณ์ทางการเมืองและบริบทของสังคมจะเป็นเหตุหรือตัวแปรอิสระ ทำให้เกิดผลตามมาคือความเหมาะสมและความสอดคล้องของการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นตัวแปรตาม

ส่วนสมมติฐานที่ 3 กลุ่มเป้าหมายจะเป็นสาเหตุหรือตัวแปรอิสระที่ทำให้เกิดผลคือรูปแบบของสัญลักษณ์การเมืองที่ใช้หรือตัวแปรตาม

นิยามตัวแปรจากสมมติฐาน

จากสมมติฐานดังกล่าวสามารถกำหนดตัวแปรในการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบของสัญลักษณ์การเมือง (ตัวแปรอิสระ)

รูปแบบสัญลักษณ์ทางการเมือง หมายถึงสัญลักษณ์ที่ใช้ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามวัตถุประสงค์การใช้ ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ใช้อ้างอิง เพื่อให้ระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเข้าใจความหมายร่วมกันเป็นการใช้สัญลักษณ์สื่อความคิดอย่างง่าย สัญลักษณ์อีกประเภทหนึ่งคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ปลุกเร้าหรือโน้มน้าวอารมณ์ และความประทับใจ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพทางด้านจิตใจของประชาชน อาจต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจได้ แต่โดยทั่วไป สัญลักษณ์ก็จะมีวัตถุประสงค์ทั้งการอ้างอิงและปลุกเร้าอารมณ์ ความคู่กันไป

รูปแบบของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สัญลักษณ์เชิงภาษา สัญลักษณ์เชิงพิธีกรรมหรือพฤติกรรม สัญลักษณ์เชิงรูปลักษณ์ สัญลักษณ์เชิงเหตุผล และสัญลักษณ์เชิงศิลปะการ

1. สัญลักษณ์เชิงภาษา (Lexical) หมายถึงสัญลักษณ์ที่เป็นภาษา ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน เช่น การใช้คำหิมนถึงผู้ปกครองทั้งการพูดและการเขียน การปรับปรุง ตัวอักษรไทยโดยตัดสระและพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกันออก(ทำให้การสะกดที่บุคคลสำคัญลด ความสำคัญลง) การใช้คำพูดต่าง ๆ ที่เป็นสากนินยา และอื่น ๆ

2. สัญลักษณ์เชิงพิธีกรรมหรือพฤติกรรม (Social-Gestural) หมายถึง สัญลักษณ์ที่เป็นพฤติกรรมและการกระทำทั้งหลาย เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ (ได้แก่ การเคารพ ธงชาติ) หรือพิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ การกำหนดวันสำคัญของชาติ (ได้แก่ การ กำหนด วันที่ 24 มิถุนายน เป็นวันชาติ) นโยบายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญบางประการ (เช่น การ สวมหมวก สวมกระโปรง เลิกกินหมาก เป็นต้น) การกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนโยบาย สร้างชาติ (เช่นการกีดกันคนจีน) การแสดงออกทางบุคลิกภาพของผู้ปกครอง การให้ความสำคัญ กับศาสนาพุทธ (สัญลักษณ์ของการแบ่งแยกกีดกันคนที่มีนิกายศาสนาอื่น)

3. สัญลักษณ์เชิงรูปลักษณ์ (Iconic หรือ Pictorial) หมายถึงสัญลักษณ์ ที่เป็นภาพสามารถมองเห็นได้ ระบุได้ว่าเป็นใคร หมายถึงอะไร มีความสามารถในการ สื่อความหมายหรือความคิดได้ง่ายและชัดเจน อาจเรียกว่า "ภาษาตา" (visual language) เช่น ภาพถ่ายของผู้นำ รูปและสัญลักษณ์ประจำตัวของผู้นำ (สัญลักษณ์ตราไก่ ของจอมพล ป.) อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย (สัญลักษณ์ของระบอบการปกครองใหม่)

4. สัญลักษณ์เชิงเหตุผล (Logico-Mathematical) หมายถึงสัญลักษณ์ที่ เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยความคิดในการสร้างความสัมพันธ์ทางความคิด กับสิ่งปรากฏอยู่ เช่น การรู้จักจำแนกพวก การแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ รูปแบบของ สัญลักษณ์แบบนี้ได้แก่ เครื่องหมายต่าง ๆ ที่แสดงความเป็นพวกพ้อง ยศฐาบรรดาศักดิ์ (การยกเลิก) การออกแสดงมโหรี อนุสาวรีย์ (การสร้างโดยให้เนื้อหาของความหมาย) ธงชาติ ชื่อประเทศ (เปลี่ยนจากสยามเป็นไทย) สัญลักษณ์ในรูปแบบนี้บางครั้งต้องอาศัยการตีความ หรือการแปลความหมายจึงจะเห็นได้ว่ามีนัยอะไรแฝงอยู่

5. สัญลักษณ์เชิงศิลปดนตรี (Musical) หรือศิลปะการ หมายถึงสัญลักษณ์ที่เป็น การแสดงในเชิงศิลปดนตรีทั้งหลาย เช่น เพลงปลุกใจ การแสดงละคร ภาพยนตร์และการ เล่นต่าง ๆ ซึ่งจะแฝงสาระและเนื้อหาที่ผู้ปกครองต้องการ เช่น อุดมการณ์ชาตินิยม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของสัญลักษณ์ดังกล่าวอาจมีความสัมพันธ์กันอยู่บ้าง บาง ครั้งจึงไม่อาจแยกกันได้เด็ดขาด ดังนั้นสัญลักษณ์บางอย่างจึงอาจพิจารณาได้เป็นหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ใช้ ส่วนการจะตัดสินว่าอะไรเป็นสัญลักษณ์ก็จะใช้หลักเกณฑ์จาก

แนวทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว เช่น การมีความหมาย การอ้างอิง การถ่ายทอด สร้างและปลูกเร้าความคิด ความเชื่อ หักศนคติ อารมณ์ ความรู้สึก และความประทับใจ

ความเชื่อเกี่ยวกับคุณค่าหลักทางการเมือง (ตัวแปรตาม)

การวัดผลสำเร็จของการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง อาจดูได้จากการที่ได้สร้างความเชื่อให้กับประชาชนได้ในแนวทางที่ผู้ปกครองต้องการ เช่น ถ้าได้รับการยอมรับอย่างพึงปรารถนาภายในจิตใจของประชาชนก็จะกลายเป็นคติความเชื่อต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ และการยินยอมปฏิบัติตามความต้องการของผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองมีความชอบธรรม คุณค่าหลักทางการเมืองที่ใช้เป็นตัวแปรในการวิจัย คือคุณค่าพื้นฐานที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีในขณะนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ระบอบการเมืองการปกครอง สามารถดำรงอยู่ได้ และมีความชอบธรรม ได้แก่ ฤคมนตรีต่าง ๆ ดังนี้

1. อุดมการณ์รัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญแก่รัฐธรรมนูญ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่มีกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย กษัตริย์เป็นเพียงแต่ประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ไม่ใช่เป็นของพระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียว (ชัชอนันต์ สมุทวณิช 2523 : 157; รอง ศยามานนท์ 2520 : 21; สิริ เปรมจิตต์ 2511 : 1-68; สมพงษ์ เกษมสัน 2519 : 353) แม้ว่าการมีรัฐธรรมนูญจะไม่ได้หมายความว่าจะมีการปกครองประชาธิปไตยอยู่จริง (กระมล ทองธรรมชาติ 2518 : 15) อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์รัฐธรรมนูญนิยมเป็นคุณค่าหลักทางการเมืองในการใช้สถาบันทางการเมืองของผู้นำ ก็เพราะผู้นำต้องการสร้างความชอบธรรมในการปกครอง หมายถึง การแสวงหาความนิยมชมชอบและความสนับสนุนจากประชาชนว่า ผู้ปกครองมีสิทธิในการปกครองอย่างถูกต้อง ทำให้ประชาชนยอมรับระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ไม่ต่อต้านหรือท้าทายอำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งนำไปสู่ความมีเสถียรภาพของรัฐบาลและระบอบการเมือง

2. อุดมการณ์ชาตินิยม (nationalism) หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับความภูมิใจในศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติไทย เชื่อว่าชนชาติไทยยิ่งใหญ่มาแต่โบราณกาล และต้องขยายตัวเองให้ยิ่งใหญ่ต่อไป ซึ่งในยุคนั้นเห็นว่า ชาตินิยมคือการที่แสดงความรักชาติ ด้วยการเชื่อและปฏิบัติตามนโยบายของผู้นำ

3. ความเป็นสมัยใหม่ (modernization) หมายถึง การกระทำที่มุ่งทำให้ประเทศไทยมีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ เน้นการสร้างภาพจน์ของประเทศในระบบการเมืองระหว่างประเทศ

4. บารมีหรือความชอบธรรมส่วนบุคคลของตัวผู้นำ หมายถึง การสร้างความเชื่อเกี่ยวกับตัวผู้นำ โดยเน้นให้เห็นถึงความมีบุคลิกบารมี (charisma) ต่าง ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการเป็นผู้นำปกครอง เป็นการแสวงหาความนิยม และความยกย่องนับถือจากผู้ใต้ปกครอง โดยหวังว่าจะได้รับการเชื่อฟังและปฏิบัติตามจากผู้ใต้ปกครองด้วย

สถานการณ์ทางการเมืองและบริบทของสังคม (ตัวแปรอิสระ)

สถานการณ์ทางการเมือง หมายถึง สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ สถานการณ์ภายใน หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในในระบบการเมือง เช่น ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล จากการลาออกของพระยาพหลพลพยุหเสนา ที่นำมาสู่การขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม การที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ใช้อำนาจปราบปรามศัตรูทางการเมืองด้วยวิธีรุนแรง เป็นต้น ความไม่มีเสถียรภาพดังกล่าวย่อมมีผลเนื่องมาจากเพิ่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย ดังนั้น นอกจากว่าผู้ปกครองจำเ็นจะต้องสร้างสัญลักษณ์ทางการเมืองใหม่ขึ้นมาทดแทนสัญลักษณ์เดิมแล้วก็จะต้องสร้างสัญลักษณ์เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองใหม่ด้วย สถานการณ์ภายนอก หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกในระบบการเมือง แต่มีผลกระทบต่อระบอบการปกครองด้วย ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สถานการณ์ภายนอกคือ การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากเยอรมันเข้าโจมตีโปแลนด์ เมื่อ 1 กันยายน พ.ศ. 2482

ในการใช้สัญลักษณ์ผู้ปกครองจึงอาจหยิบยกสถานการณ์มาอ้างเพื่อหันเหความสนใจของประชาชนต่อระบอบการปกครองที่เขาอยู่ และเลือกใช้สัญลักษณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น นโยบายการสร้างชาติก็จะทำให้ประชาชนร่วมมือด้วย หรือ

ลักษณะระบอบการปกครองที่เป็นเผด็จการ ก็ใช้อ่านวยต่อการใช้สัญลักษณ์ได้สะดวกยิ่งขึ้น หรือการที่รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาธิปไตย มาเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองเพื่อสื่อความหมายว่าเห็นการปกครองประชาธิปไตย เป็นต้น

บริบทของสังคม หมายถึง ระบบคุณค่า (value system) หรือค่านิยมหลัก ภายในสังคมที่มีความเชื่อที่ยึดถืออยู่ในใจอย่างไร ที่สำคัญและเป็นหลักในสังคมไทย ได้แก่ (สินี สัมครการ 2522) ค่านิยมเรื่องการนับถือบุคคล (personalism) คือการต้องพึงบุคคลอื่นที่จะให้โทษแก่ตนได้ เพื่อให้ตนได้อยู่อย่างสุขสบาย ค่านิยมในเรื่องความรักสนุก (fun-loving) ความเชื่อในเรื่องบุญกรรม (merit accumulation) เช่น เชื่อว่า ผู้ปกครองเป็นผู้มีบุญญากรรม นอกจากนั้นยังรวมถึง ความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากศาสนาพุทธและการที่ถือเอาศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติของคนไทยด้วย ค่านิยมดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางการเมืองในขณะนั้นด้วย คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า ทำให้ประชาชนเชื้อพังกู้ปกครอง ซึ่งจะมีส่วนส่งเสริมในการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองของผู้ปกครอง แต่ทั้งนี้การใช้สัญลักษณ์ต้องเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับค่านิยมดังกล่าวด้วย

ความเหมาะสมและความสอดคล้อง

ความเหมาะสมและความสอดคล้อง หมายถึงว่าในการใช้สัญลักษณ์นั้น ผู้ปกครองจะต้องไม่ให้เกิดความขัดแย้งต่อสถานการณ์ และค่านิยมต้องมีความผสมกลมกลืนอย่างแนบชิด มิฉะนั้น ประชาชนอาจจะไม่ให้ความร่วมมือ ในทางตรงกันข้าม สถานการณ์และบริบทที่เหมาะสมจะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุผลของการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี อนึ่ง การใช้สัญลักษณ์ให้เหมาะสมและสอดคล้องนั้น อาจเป็นการนำเอาสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิมมาใช้ในความหมายใหม่ด้วย เช่น การใช้ศาสนาเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพวกพ้อง (ชาตินิยม) ขณะเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์ของการกีดกันคนที่นับถือศาสนาอื่นด้วย เป็นต้น

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง ประชากรหรือผู้ใต้ปกครอง ดังนั้นการใช้สัญลักษณ์รูปแบบใดต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การใช้สัญลักษณ์มีความเหมาะสมสามารถทำให้ผู้ใต้ปกครองเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน มีความหมายตรงตัว เช่น ประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไร่ชาวนา หรือท้าวบ้านธรรมดา จำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์ง่าย ๆ ใน

แบบรูปลักษณ์ (pictorial) ส่วนประชาชนที่มิมีการศึกษา อาจไม่ต้องคำนึงถึงรูปแบบเฉพาะก็ได้ แต่เน้นสัญลักษณ์ที่เห็นความคิดก็จะเหมาะสมกว่า เพราะการจะเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ได้จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ (experience) การรับรู้ (perception) และภูมิปัญญา (intelligence) ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความหมายของสัญลักษณ์ได้ชัดเจน การคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายมีความจำเป็นต่อการใช้สัญลักษณ์ เพราะสัญลักษณ์ต่าง ๆ อาจมีความหมายต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ซึ่งจะมีผลต่อการบรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายที่ต้องการ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ประชาชนทั่วไป (ชนชั้นกลาง) ข้าราชการ ทหาร และ ยุวชนทหาร ยุวนารี (เยาวชน)

วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ใช้หลายวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารชั้นต้นที่เห็นของทางราชการ เช่น คำสั่งการต่าง ๆ นโยบายที่สำคัญ บันทึกการประชุม คำปราศรัยของสมาคมคณะราษฎร บันทึกคำปราศรัยทางวิทยุ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น และเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้เขียนไว้ บทสัมภาษณ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีผู้ได้สัมภาษณ์ไว้ บันทึกเกร็ดชีวิตต่าง ๆ บันทึกเกร็ดประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงอคติในการศึกษา
2. ศึกษาจากรูปภาพต่าง ๆ ในสมัยนั้น เพื่อพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอาจปรากฏในภาพนั้น เช่น บุคลิกภาพ การแสดงออกของกิริยาท่าทาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง สิ่งของเครื่องใช้ที่ผู้ปกครองใช้ที่อยู่อย่างสม่ำเสมอ (ได้แก่ ตรา หรือเครื่องหมายประจำตัว) และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น
3. การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เคยมีวิถีชีวิตอยู่ในสมัยนั้น ตลอดจนการสัมภาษณ์บุคคลที่เคยทำงานใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อจะได้ทราบถึงเกร็ดประวัติศาสตร์ประสบการณ์ที่ได้พบเห็น หรือเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เห็นที่กล่าวขวัญกันในสมัยนั้น
4. ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ กันจะนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้เห็นความสอดคล้องของข้อเท็จจริง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องสามารถยืนยันสมมติฐานได้ชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นหลัก โดยพิจารณาถึงความคงเส้นคงวาของรูปแบบสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบว่ามีการใช้สัญลักษณ์รูปแบบใดมากที่สุด ในการใช้สัญลักษณ์รูปแบบต่างๆ นั้น ได้เน้นการบรรลุผลสำเร็จเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมืองอย่างไรมากที่สุด และมีความแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นในการวิเคราะห์จะถือว่ารูปแบบสัญลักษณ์เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียด ดังนี้

1. การอ้างถึงสิ่งที่เรียกว่า สัญลักษณ์ และเป้าหมายทางการเมืองเพื่อที่จะได้ทราบถึงการเน้นความสำคัญของรูปแบบสัญลักษณ์ และเป้าหมายที่ต้องการ
2. รูปแบบสัญลักษณ์ที่ได้รับการใช้มากที่สุด และรูปแบบใดได้นำมาใช้เป็นอันดับแรก และอันดับรอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ที่เป็นตัวกำหนด เช่น การสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยก่อน
3. รูปแบบของสัญลักษณ์ที่ได้รับผลสำเร็จในการบรรลุถึงเป้าหมายทางการเมืองมากที่สุด
4. จากการใช้สัญลักษณ์ได้มีการให้ความสำคัญแก่เป้าหมายทางการเมืองใดมากที่สุด โดยเรียงลำดับความสำคัญของเป้าหมายหลักและเป้าหมายรองตามลำดับ
5. ความแตกต่างของรูปแบบสัญลักษณ์ที่ใช้และการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่แตกต่างกัน (พิจารณาถึงสัญลักษณ์ส่วนตัวและสัญลักษณ์ทางการเมืองด้วย)

ผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ปรากฏ มักเป็นงานการศึกษาในประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง เช่นสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางการเมืองและวิวัฒนาการทางการเมืองแตกต่างจากเมืองไทยมาก จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับสัญลักษณ์ในการเมืองไทย ในสถานการณ์และบริบท (context) แบบไทย ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่า สัญลักษณ์การเมืองมีในทุกระบบการเมือง แล้วแต่ว่าจะมีการนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์เช่นใด ผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

การศึกษาของ Arnold (1948) ในหนังสือ The Symbols of Government ได้ทำให้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์ก็คือสัญลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของคุณลักษณะของตนเอง ซึ่งก็คือบุคลิกภาพที่ซ่อนอยู่ภายในนั่นเอง และจะแสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของตัวเอง การมีคุณลักษณะเฉพาะของตัวเองก็เท่ากับเป็นการสร้างบทบาทของตนเองและก็จะถูกบังคับโดยอัตโนมัติให้เชื่อว่าจะต้องมีการปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง ซึ่งจะกลายเป็นสำนึกในแต่ละบุคคล ดังนั้น คำพูด ภาษา พิธีการต่าง ๆ ตลอดจนทฤษฎีและหลักการที่สำคัญ ๆ จึงเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ เพื่อสร้างความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์

นอกจากนี้ เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐบาลหรือเอกชน ซึ่งทำให้ต้องมีการปรับคุณลักษณะ และบทบาทของแต่ละคนที่แตกต่างกันให้มาอยู่ในทิศทางเดียวกัน และกลายเป็นคุณลักษณะและบทบาทขององค์กรนั้น ๆ ทำให้องค์กรนั้นต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามความเชื่อของบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารเองก็มีที่มาเช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ดังนั้น สัญลักษณ์ของรัฐบาลก็จะหมายถึง ระเบียบและพิธีการต่าง ๆ (ceremony) ในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งจะปรากฏในรูปของ กฎหมาย จริยธรรม และทฤษฎีการเมืองต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความเชื่อและความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อรัฐบาล

ส่วนการศึกษาของ Edelman (1977) ในหนังสือ The Symbolic Uses of Politics นั้นให้ความสำคัญกับสถาบันทางการเมืองหลัก และกระบวนการทางการเมืองที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเมืองระบอบประชาธิปไตยในสังคมอเมริกัน ได้แก่ ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ นโยบายของรัฐบาล กฎหมายต่าง ๆ การเลือกตั้ง การอภิปรายทางการเมือง เป็นต้น จุดประสงค์ของการศึกษา ก็เพื่อทำให้เห็นว่า สถาบันเหล่านี้มีกลไกทางการเมืองอย่างไร ที่จะนำมาซึ่งสิ่งที่ประชาชนต้องการ โดยที่ประชาชนจะเกิดความรู้สึกผูกพันหรือแม้กระทั่งเกิดความกลัวเกรง ต่อกลไกเหล่านี้ ทั้งนี้การที่สถาบันเหล่านี้จะมีความหมายต่อประชาชนได้ ก็โดยการทำหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ เพื่อหล่อหลอมคติความเชื่อทางการเมือง (political myth) ให้กับประชาชน สัญลักษณ์ที่มีศักยภาพก็คือนโยบายของรัฐบาล และกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับรายได้หรือเสียประโยชน์ของประชาชน เพราะเป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน และนำไปสู่การเรียกร้องทางการเมือง (political claim) ถ้ามีการเสียประโยชน์ และความนิ่งเฉย หรือยินยอมทางการเมือง (political quiescence) ถ้าได้มาซึ่งผลประโยชน์ การที่จะรู้ได้ว่ากฎหมายต่าง ๆ การบังคับใช้กฎหมาย การให้ภาษาในนโยบายและกฎหมาย การ-

แสดงกิริยาอาการของผู้นำ และการกระทำทางการเมืองต่าง ๆ มีความหมายเชิงสัญลักษณ์อย่างไร ก็ต้องดูจากปฏิกิริยาตอบสนองจากประชาชนว่ารัฐบาล'ทำอะไรให้กับประชาชนบ้าง สัญลักษณ์จะปรากฏในโลกทางการเมืองต่าง ๆ เช่น กฎหมายและนโยบาย ผู้กระทำทางการเมือง (ประชาชนและผู้นำซึ่งมีภาวะผู้นำแยกต่าง ๆ) การใช้ภาษา และสภาพแวดล้อม โดยจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์กับหน้าที่ของสถาบันการเมือง ตัวอย่างเช่น การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ฝ่ายบริหาร) เข้าไปมีบทบาท (role-taking) ในการสนองตอบความต้องการของประชาชน ซึ่งก็จะเป็นสัญลักษณ์ในความหมายของการเป็นตัวแทนสาธารณะหรือการที่กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ได้กลายมาเป็น สัญลักษณ์ของการคุ้มครองป้องกันสาธารณะ และเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงความสามารถของผู้ออกกฎหมายด้วยที่สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้

สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเมืองอเมริกันจะกลายเป็นคติความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่ากันว่า เป็นเครื่องมือในการแปรสภาพเจตจำนง (will) ของมวลชนไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ (public policy) ความเชื่อดังกล่าวจะทำให้คนมีความผูกพันร่วมกัน และช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในรัฐ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลสามารถสร้างความพอใจให้กับสาธารณะได้ ก็จะได้รับคามสนับสนุนจากมหาชน โดยได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งความเชื่อเช่นนี้จะเป็นรากฐานของความศรัทธาในอำนาจอภิปไตยของปวงชน

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาของ Edelman ก็ไม่ได้ระบุบุนัยสำคัญว่าผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นผู้ใช้สัญลักษณ์ เพื่อสร้างคติความเชื่อทางการเมือง แต่สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในโลกของสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้นในการวิจัยเรื่องสัญลักษณ์การเมืองในเมืองไทย จึงมุ่งเน้นที่การใช้สัญลักษณ์ของผู้ปกครองเนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคม และการเมืองที่ต่างไปจากสังคมอเมริกัน

Novak (1974) ในหนังสือ "Choosing Our King": Powerful Symbols in Presidential Politics ให้ความสำคัญกับตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งเป็นผู้นำทางการเมืองหรือผู้ปกครองประเทศ เขาเชื่อว่า ประธานาธิบดีเป็นผู้นำในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic leader) เป็นจุดรวมของความรู้สึกและอารมณ์ของสังคมอเมริกัน ประธานาธิบดีจะเป็นศูนย์กลางของการรวมความหวัง (hope) และความกลัว (fear) ของประชาชนไว้ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสนับสนุนต่ออนาคตทางการเมืองของประธานาธิบดี การกระทำของ

ประธานาธิบดี จะปรากฏในเชิงสัญลักษณ์เสมอ บุคลิกภาพของประธานาธิบดีแต่ละคนจะเป็นตัวกำหนด สัญลักษณ์ประจำตัวของตัวเอง ดังนั้นการกระทำของเขาจะได้รับการตีความเสมอ เพราะประธานาธิบดีจะเป็นพาหนะของความหมาย (a carrier of meaning) ด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ หัวหน้าฝ่ายบริหารเท่านั้น คำพูด ท่าทาง การกระทำการไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ แบบแผนของการดำรงชีวิต (เช่น การประกอบอาชีพก่อนเป็นประธานาธิบดี) และสัญญาณ (signal) อื่น ๆ ที่ผู้นำแสดงออก ล้วนแต่เป็นสัญลักษณ์ทั้งสิ้น ว่าเขาหมายถึงอะไร และใคร ที่มีความสำคัญต่อเขา

Novak ได้พบว่า ประธานาธิบดี พยายามที่จะแสดงออกถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณค่าของสังคมอเมริกัน เป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปต้องการและให้ความสำคัญอันจะนำไปสู่การสร้างภาพพจน์ของผู้นำ (public imagination) สิ่งที่ดีถือว่าเป็นสัญลักษณ์หลักของประธานาธิบดี ได้แก่ การปฏิบัติการณ์ (action) ความซื่อสัตย์ (honesty) การมีความดี (goodness) การควบคุมตนเอง (self-control) การมีอารมณ์มั่นคงและความจริงใจ (genuine emotion) ความสามารถในการควบคุมการบริหาร (administrative control) การตัดสินใจได้เฉียบขาด (decisiveness) และ สัญลักษณ์ของการแสดงออก ซึ่งคุณลักษณะของความเป็นอเมริกัน (characteristically American)

นอกจากนี้ยังมีงานของ Anderson (1978) ในบทความ "Cartoons and Monuments: The Evolution of Political Communication under the New Order" ซึ่งได้ศึกษาถึง การ์ตูนการเมืองและอนุสาวรีย์ในอินโดนีเซีย เช่น สมัชชาการ์โน โดยมองว่า การ์ตูนการเมือง และการสร้างอนุสาวรีย์ในยุคนั้น เป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง อันเป็นตัวแทนของคำพูด หรือการบอกข่าวสารที่เกิดขึ้นในยุคนั้น เช่น การดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จของผู้นำทางการเมือง ทั้งการเมืองภายในและต่างประเทศ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองที่หมายถึงความสำเร็จก็ได้ หรือการเปลี่ยนรูปแบบการสร้างอนุสาวรีย์ ก็อาจสะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมือง เป็นต้น

ส่วนการศึกษาในไทยที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ได้แก่ การศึกษาเรื่อง ภาษากับ การเมือง ของ กนก วงษ์ตระหง่าน และชัยอนันต์ สมุทวณิช(2526) ซึ่งให้ความสำคัญกับภาษาที่มีบทบาทสำคัญในทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตัดสินใจ ในรูปของกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแถลงการณ์ การเสนอข้อมูล ข่าวสาร การวิพากษ์

วิจารณ์ การอภิปรายถกเถียง ซึ่งภาษาจะเป็นเครื่องมือในการชักจูงให้ผู้รับความคิดคล้อยตาม ผู้เขียนได้วิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในการเมืองไทย โดยผ่านทางกลไกของรัฐบาล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติรัฐประหาร ภาษาดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นภาษาประเภทชักชวน (hortatory language) ที่มุ่งให้ประชาชนทั้งหมดคอยรับการกระทำ และสนับสนุนคณะปฏิวัติรัฐประหาร ดังนั้นการใช้เหตุผลชักจูงใจ จึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ โดยได้มีการยกตัวอย่างของเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อสามารถเปรียบเทียบได้ว่า เหตุการณ์ทางการเมือง หรือประเด็นทางการเมืองใด มีการใช้ภาษาอย่างไร มีสัญลักษณ์ใด คุณค่าอะไร และสภาพการณ์ใบบ้างที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง เน้นความสำคัญเพื่อหว่านล้อมชักจูงใจ

สมบัติ จันทรวงศ์ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง แสตมป์กับสังคม โดยสำรวจว่าแสตมป์ที่ปรากฏในสังคมไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ นอกจากนี้ยังศึกษาความสัมพันธ์ที่พ้องมีระหว่างแสตมป์กับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ ในยุคต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ออกตราไปรษณียากรไทยชุดที่ระลึกองค์การกาชาดสากลอายุ 75 ปี อันเป็นความพยายามของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะสร้างอารยธรรมตามแบบสากล เพื่อให้ต่างชาติยอมรับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือการออกตราไปรษณียากรชุด 24 มิถุนายน (พ.ศ. 2482) ตราไปรษณียากรชุดอากาศไปรษณียากรชุดที่สาม (พ.ศ. 2485-2486) ซึ่งเป็นภาพของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและตราไปรษณียากรชุดอนุสาวรีย์ปราบชบด (25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486) ดังนั้น ตราไปรษณียากรที่ออกในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองสำหรับระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ใหม่ของประเทศ พร้อม ๆ กับทำหน้าที่เชิดชูหรือสนับสนุนนโยบายหรือการกระทำเฉพาะกิจของรัฐบาลด้วย สัญลักษณ์ของระบอบการปกครองใหม่ที่ปรากฏบนตราไปรษณียากร ได้แก่ พระที่นั่งฉัตรเทพสถาน และรัฐธรรมนูญในอนุสาวรีย์ปราบชบด และอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

พิบูลย์ หัตถกิจโกศล (2527) ศึกษาเรื่อง "อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง" โดยมีความคิดพื้นฐานว่า อนุสาวรีย์ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อไว้ระลึกถึงเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นสิ่งโน้มนำจิตใจ และเป็นแบบฉบับแก่อนุชนรุ่นหลัง ประกอบกับการที่อนุสาวรีย์มักถูกสร้างไว้ตามที่สำคัญ ซึ่งคนทั่วไปสามารถพบเห็นได้ ทำให้อนุสาวรีย์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของสาธารณชนและผู้คนในสังคม ในฐานะตัวหล่อหลอม

กลุ่มกลางทางสังคม (socialization) ได้โดยตรง และโดยเหตุที่อนุสาวรีย์เมื่อมีการสร้างขึ้นแล้วมักไม่มีการทำลาย ทำให้พบหลักฐานของอนุสาวรีย์ดำรงอยู่ยาวนานเท่าที่อนุสาวรีย์นั้นยังมีอยู่ จากประโยชนดังกล่าว ทำให้มีผู้พยายามนำอนุสาวรีย์มาใช้ในทางการเมือง เพื่อหล่อหลอมคนในสังคมให้มีความคิดความเชื่อคล้ายตามกับตน อาจจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามที่ แต่สิ่งที่ปรากฏออกมาในอนุสาวรีย์นั้นก็ได้สะท้อนให้รับรู้ ไปได้ รู้สึกได้ และเห็นถึงความคิดบางอย่าง เช่นการสร้างความมั่นคงให้กับรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) ได้เป็นยุคที่มีการนำอนุสาวรีย์มาใช้เพื่อผลทางการเมืองอย่างชัดเจน ที่สำคัญได้แก่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถือได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งแรกที่เกิดขึ้นจากความต้องการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยตรง อนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นเพื่อการสร้างภาพพจน์ทางการเมืองของตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาลว่ายังคงเป็นประชาธิปไตย ลักษณะอนุสาวรีย์จะใช้สัญลักษณ์ทั้งหมด โดยมีพานรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่เด่นที่สุดในฐานะอติปไตยสูงสุดที่กษัตริย์พระราชทานให้แก่ประชาชน เป็นสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย ซึ่งรูปแบบและสถานที่ตั้งและวันเปิดจะมีความหมายทางการเมืองด้วย เป็นการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของอนุสาวรีย์นี้ อนุสาวรีย์ที่มีความสำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ได้ถูกสร้างขึ้นเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสที่ไทยได้ดินแดนบางส่วนกลับมามีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมกลุ่มกลางประชาชน ให้มีความคิดคล้ายตามกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เน้นมากในเรื่องชาตินิยม ที่สำคัญคือทุกวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันทหารผ่านศึกได้ถูกจัดให้เป็นวันวางพวงมาลา อย่างเช่นทางการเมืองเป็นประจำทุกปี สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาเรื่องนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของสัญลักษณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้สัญลักษณ์โดยอาศัยอนุสาวรีย์สื่อความหมาย และถ่ายทอดอารมณ์ได้กลายมาเป็นคติความเชื่อ และพิธีกรรม (rite) จนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นผลสำเร็จของการใช้สัญลักษณ์ทางการเมือง

ตัวอย่างผลงานการศึกษาดังกล่าวนี้ แม้ว่าจะไม่ได้มีการกล่าวถึงสัญลักษณ์โดยตรง แต่ก็มีนัยสำคัญ (implication) ในความหมายของสัญลักษณ์ทั้งสิ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาในรายละเอียดต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่องสัญลักษณ์ทางการเมืองในการเมืองไทยน่าจะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ทั้งในแง่ของวิชาการ และสถานการณ์การเมืองไทย ดังต่อไปนี้

1. เป็นการให้ความสำคัญแก่สัญลักษณ์ที่ปรากฏในการเมือง และการวิเคราะห์การเมืองในมิติของสัญลักษณ์ นอกจากนั้นยังเป็นการนำวิถีหรือกรอบความคิดใหม่ ๆ มาใช้วิเคราะห์การเมืองด้วย
2. ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการใช้สัญลักษณ์ในทางการเมือง ซึ่งจะมีส่วนช่วยสนับสนุน ระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ โดยการสร้างความเชื่อที่เป็นคติความเชื่อในทิศทางที่ผู้ปกครองต้องการ
3. ความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดจากการใช้สัญลักษณ์จะเป็นแนวทางให้มีการปรับปรุงวิธีการใช้สัญลักษณ์ให้เป็นประโยชน์มากขึ้นในทางการเมืองการปกครอง
4. สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยสัญลักษณ์ โดยเน้นปัจจัยทางด้านความประทับใจของอารมณ์ และความรู้สึกที่จะนำไปสู่การสร้างศรัทธาและความเชื่อ
5. สามารถคาดการณ์ได้ว่า แนวโน้มและทิศทางของการเมืองจะออกมาในรูปใด โดยดูจากสัญลักษณ์ที่ได้กลายเป็นคติความเชื่อ เช่นคติความเชื่อเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคมอเมริกัน
6. ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทางให้มีการศึกษาและวิเคราะห์การเมืองในมิติของสัญลักษณ์ ต่อไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ในแง่มุมต่าง ๆ กัน
7. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในศิลปะแห่งการปกครองของผู้นำในการชักจูง หรือโน้มน้าวอารมณ์ผู้ใต้ปกครองให้คล้อยตามอย่างแยบยล เพื่อหาความสนับสนุนและสร้างความร่วมมือธรรมในการปกครอง
8. สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปช่วยอธิบายเพิ่มเติม ทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือขยายความในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ของระบอบการเมือง การอธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง (political communication) และการกล่อมเกลາทางการเมือง (political socialization) ในระบบสังคมและการเมืองไทย.